

Јазик и гудакџика
Мариариџа ВЕЛЕВСКА

Мира ТРАЈКОВА
Сења ГАВРИЛОВСКА

Таџјана ГОЧКОВА
СТОЈАНОВСКА

Анасџазија КИРКОВА
НАСКОВА

Биљана МИРЧЕВСКА
БОШЕВА

Билјана НАУМОСКА
САРАКИНСКА

Звенке НИКОДИНОВСКИ
Елена ОНЧЕВСКА

АГЕР

Исмеџ ОСМАНИ

Искра ПАНОВСКА

ДИМКОВА

Александра САРЖОСКА

Драјана КАЗАНЦИОВСКА

Зорица ТРАЈКОВА

Книжевност и кулџура

Мира БЕКАР

Сења ВИТАНОВА

СТРЕЗОВА

Луциана ГУИДО

ШРЕМПФ

Марија ГОРЃИЕВА

ДИМОВА

Калина МАЛЕСКА

Снежана ПЕТРОВА

Славица СРБИНОВСКА

Искра ТАСЕВСКА

ХАЦИ-БОШКОВА

Преведување и џелкување

Јасминка ДЕЛОВА

СИЛЈАНОВА

Сења КИТАНОВСКА

КИМОВСКА

Бејана ДОДЕВСКА

Валенџина МИЛОШЕВИЌ

СИМОНОВСКА

Радица НИКОДИНОВСКА

Лидија ТАНУШЕВСКА

Владимир ЦВЕТКОВСКИ

Експозеа од доктџорски

и мајисџерски џрудџови

Бранка ГРИВЧЕВСКА

Кашерина ГУРЧЕВСКА

АТАНАСОВСКА

Геран ИВКОВИЌ

Весна КОЖИНКОВА

Мери ЛАЗАРЕВСКА

Кристина НИКОЛОВСКА

Дијана НИКОДИНОВСКА

Милена САЗДОВСКА

ПИГУЛОВСКА

Мајдалена СИМИОНСКА

Наџаша СТОЈАНОВСКА

ИЛИЕВСКА

Ирина ТАЛЕВСКА

Прикази и џрескџи

Руска ИВАНОВСКА

НАСКОВА

Лидија КАПУШЕВСКА

ЦРАКУЛЕВСКА

Мирјана АЛЕКСОВСКА

ЧКАТРОСКА

Издавач: Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје
За издавачот: проф.д-р Анета Дучевска, декан на факултетот

РЕДАКЦИСКИ ОДБОР

проф. д-р Добрила Миловска
проф. д-р Маргарита Велевска
проф. д-р Славица Србиновска
доц. д-р Исмет Османи
доц. д-р Наташа Стојановска - Илиевска

EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Dobrila Milovska
Prof. Dr. Margarita Velevska
Prof. Dr. Slavica Srbinovska
Dr. Ismet Osmani
Dr. Natasha Stojanovska – Ilievska

Адреса: Филолошки факултет „Блаже Конески“, п. фах 567
1000 Скопје, Република Македонија

Address: Faculty of Philology “Blaže Koneski”, PO Box 567
1000 Skopje, Republic of Macedonia

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“
на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Книга 41-42, 2015-
2016

ANNUAL COLLECTION

of the Faculty of Philology “Blaže Koneski”
of the University of Ss. Cyril and Methodius – Skopje, Volume 41-42, 2015-
2016

Јазична редакција: проф. д-р Симон Саздов

Печати: БороГрафика, Скопје

Тираж: 300 примероци

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“ - Скопје

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

ANNUAL
книга 41-42

посветен на 70-годишнината од постоењето
на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје (1946-2016)

Скопје, 2015-2016

Милена САЗДОВСКА-ПИГУЛОВСКА

**ЛЕКСИКАТА ВО ПРЕВОДИТЕ ОД АНГЛИСКИ
НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК НА НАУЧНА И СТРУЧНА
ЛИТЕРАТУРА ОД ЕКОНОМСКО-ФИНАНСИСКАТА ОБЛАСТ**

-Експозе на докторската дисертација-

Клучни зборови: стручна лексика, техники на преведување, економско-финансиска терминологија

Случувањата и промените во општеството имаат големо влијание врз развојот на јазикот и неговиот лексички состав. Како што еволуирало македонското општество и стопанство од осамостојувањето наваму, така еволуирал и македонскиот јазик, со што неговиот лексички состав претрпувал значителни промени. Врз овој процес свој доминантен печат оставиле неколку етапи од кои најголемо влијание имале распадот на социјалистичкиот економски систем, периодот на економска транзиција и постепениот премин кон капиталистичкиот поредок, глобализацијата, процесот на европска економска интеграција, па дури и денешната глобална финансиска криза во насока на тоа што ја обликувале стручната терминологија во доменот на економијата и финансиите во македонскиот јазик. Сите овие важни периоди на пресврт покажуваат дека не само македонското стопанство туку и македонскиот јазик доживеал вистинска транзиција од осамостојувањето до денес.

Од друга страна, ако го имаме предвид влијанието на глобалните економски случувања врз развојот на сите држави во светот, вклучително и врз развојот на Република Македонија, тогаш станува уште појасно дека создавањето и усвојувањето на овој вид стручна терминологија во македонскиот јазик заслужува големо

внимание. Токму тоа претставува главен мотив за одбирање на оваа тесно специјализирана област за тема на докторската дисертација, односно предмет на истражување е стручната лексика од економско-финансиската област и најсоодветните методи за нејзино преведување од англиски на македонски јазик, а со цел пренесување на нејзиното прецизно значење од изворниот во целниот јазик. Притоа, особено треба да се има предвид дека новата економско-финансиска терминологија, којашто интензивно навлегува во употреба во тесноспецијализираните кругови, има клучна улога во одвивањето непречена комуникација меѓу економските стручњаци во државава кои секојдневно имаат пристап до информации за светските економски случувања, а коишто секојдневно комуницираат и со стручната и нестручната јавност.

Докторската дисертација е структурирана во неколку дела што вклучуваат вовед, четири глави, заклучок и два прилога составени од петјазичен поимник и анкетно истражување. Цел на истражувањето е анализа на стручната лексика во преводите на научна и стручна литература од претходно споменатата област, а по утврдување на проблематичните области на лексичко рамниште се преминува кон изнаоѓање соодветни модели за нејзино преведување, а со тоа и за соодветно навлегување во македонскиот јазик. Квалитативната анализа во трудот се заснова на исцрпна теоретска рамка и практична анализа на корпус од оригинални и преведени текстови, при што е дополнета со квантитативна анализа во вид на статистички приказ на добиените резултати од истражувањето врз чија основа се изведуваат и релевантни заклучоци.

Трудот нуди соодветна теориско-методолошка основа која опфаќа различни модели од истакнати автори за вршење сеопфатна анализа на повеќе рамништа која потоа наоѓа голема практична примена. Анализата е заснована на корпус составен од научна и стручна литература на англиски јазик, како и нејзин превод на македонски јазик достапен за широка читателска публика. Поточно се работи за најсовремени стручни и научни книги од областа на економијата и финансиите од врвни светски автори, коишто се користат од страна на економски стручњаци и идни стручњаци во областа, но и како учебници во високообразовните установи во државава, а преку кои се овозможува запознавање на македонската стручна и академска јавност со најсовремени сознанија

и информации во доменот на економијата и финансиите. Всушност, научната и стручна литература заслужува големо внимание имајќи ја предвид нејзината огромна важност во академската средина, но и за целокупната стручна јавност.

Создавањето нова лексика во определена стручна област претставува сложен и долготраен процес врз кој влијаат не само јазични фактори, како што е сродноста на јазиците, туку и голем број надворешнојазични фактори, како што се општествено-економските промени, влијанието на доминантна јазична заедница и слично. Токму затоа во **првата глава** од трудот истовремено се става акцент врз дијакхронискиот и синхронискиот приод, како два меѓусебно поврзани аспекти со исклучителна важност за следење на потеклото и на историскиот развој, но и на современиот развој на економско-финансиската терминологија, а преку нив е направен обид во трудот за поврзување на минатото со сегашноста и за поместување на фокусот на истражувањето од историскиот развој кон современиот развој на стручната лексика во македонскиот јазик.

Во пропулзивниот домен на економијата и финансиите, како области со постојани развојни случувања и новитети, се јавува постојана потреба од создавање нов избор висотесно специјализирано значење и професионални изрази за означување нови економски поими и процеси (денотати), при што доаѓа и до семантичко, па и метафорично преосмислување, додека одредени зборови целосно застаруваат и излегуваат од употреба. Оттука, произлегува дека развитокот и промените во општеството ги определуваат и промените во лексиката, при што современите случувања и развојни процеси во државава во голема мера придонесуваат преводите во поново време сè повеќе да се насочуваат кон стручни области, како што се економијата, финансиите, правото, медицината, земјоделството, итн. Во Република Македонија, преведената стручна литература добива сè поактуелна употреба и привлекува сè поголемо внимание кај стручната и научната јавност.

Ако при преведувањето книжевни дела се прави обид преводот да прозвучи и да предизвика исти чувства во новата јазична средина какви што предизвикувал оригиналот, тогаш анализираните примери од корпусот покажуваат дека при преведувањето стручна литература се прави напор преводот да го пренесе истото значење на оригиналниот текст, односно да се постигне семантичка еквива-

(англиски *Asian Tigres*) и други примери, каде што сличноста меѓу субјектите или поимите може да биде блиска или не толку очигледна. Метафоричните и метонимиските изрази во економската литература се користат како начин за стимулирање идеи преку креативни и впечатливи описи.

Сите претходно споменати сегменти воедно ги претставуваат и најголемите предизвици и тешкотии при нивното преведување од англиски на македонски јазик. Токму затоа по утврдување на карактеристичните сегменти од областа на лексиката во економско-финансиската област, во **четвртата глава** од трудот детално се анализираат техниките на преведување со цел изнаоѓање соодветни методи за решавање на терминолошките проблеми, особено за новата лексика којашто интензивно навлегува во македонскиот јазик и добива широка примена. Во оваа глава детално се истражуваат методите и техниките што ги предлагаат некои од најпознатите изучувачи на транслатологијата и врз основа на одбрани примери се предлагаат најсоодветни техники за преведување на овој вид лексика и фразеолошки изрази. Статистичката обработка на добиените резултати од истражувањето покажува најсоодветна примена на техниките на индиректно (слободно) преведување кога станува збор за преведување стручна лексика од оваа област, а коишто имаат за цел постигнување семантичка еквивалентност со оригиналот наместо постигнување еквивалентност со формата на оригиналот. Притоа, се утврдуваат и ретки случаи кога сепак е можно и прифатливо и директното (буквално) преведување.

Доколку стручната лексика несоодветно се преведува, може погрешно да навлезе во употреба во економскиот дискурс, особено во динамична област како што е економско-финансиската дејност која постојано се развива и менува. Одбраните примери од корпусот особено покажуваат дека преведуваната научна и стручна литература во оваа област претставува особено плодна почва за преземање термини и изрази од англискиот јазик кои, штом се одомаќинат, тешко излегуваат од употреба, поради што се јавува потреба за изнаоѓање креативни решенија од страна на стручните преведувачи. Со оглед на тоа што се соочуваме со наплив на туѓи зборови во македонскиот лексички фонд во економско-финансиска област, а имајќи предвид и дека голем број македонски стручни преведувачи не се доволно запознаени со различните техники на преведување кои се применливи

за стручни текстови, главна цел на трудот е резултатите од ваков вид истражување да придонесат за зголемување на свеста на стручните преведувачи за тешкотиите при преведување стручни текстови, односно сознанијата да најдат соодветна примена во преведувачката практика кај нас.

Заклучоците од анализата на корпусот на лексичко рамниште се насочени кон создавање јасна слика во однос на тесно специјализираната лексика во преводите од англиски на македонски јазик во економско-финансиската област. Меѓутоа, англицизмите, фразеолошките и метафоричните изрази, кованиците, полисемичните заемки од англискиот јазик, итн., коишто се карактеристични за доменот на економијата и финансиите се особено проблематични за преведување во секој јазик бидејќи за нив не постои секогаш функционален еквивалент со исто значење и во целниот јазик. Економистите користат специфична лексика и професионален жаргон кој е непознат за други лица надвор од професионалните кругови, а исто така и за преведувачите. Ова се само дел од причините поради кои кај преведувачите постои склоност за преземање нови зборови и стручни термини кои претходно не постоеле или немале соодветен назив во македонскиот јазик. Меѓутоа, новите зборови што навлегуваат во јазикот ќе бидат прифатени само доколку се создадени во согласност со нормите и духот на јазикот во кој заживуваат. Оттука и преведувачите во Република Македонија се соочуваат со големи тешкотии при преведување на тесно специјализирани термини и професионални изрази, при што тие често не се образуваат на соодветен начин, а тоа придонесува за помала точност и квалитет на овој вид преводи.

Во заклучокот се предлагаат соодветни решенија кои се применливи за стручните преведувачи во Република Македонија, меѓутоа се истакнува и напливот на директно преземени зборови и зборовни конструкции од англискиот јазик во лексичкиот состав во економско-финансиската област, којшто мора да се запре за да не дојде до загрозување на стандардниот македонски јазик. Во таа насока се истакнува и потребата од создавање сопствена економско-финансиска терминологија со цел исполнување на комуникациските потреби на јазикот, но и заради подобро разбирање и добивање поголем квалитет на стручните преводи. Особено се истакнува и потребата од квалитетни стручни преведувачи во Република

Македонија во иднина, поради што и главната цел на овој труд е предлагање соодветни решенија кои се применливи за стручните преведувачи во државава, коишто се занимаваат со ваков вид преводи кои допираат до огромна читателска публика.

Во однос на дополненијата кон главите, **прилог 1** е составен од петјазичен поимник со цел компаративен приказ на овој вид терминологија на повеќе јазици кои значително придонеле во изградбата на овој вид стручна терминологија, како што се францускиот, италијанскиот, германскиот и англискиот јазик, додека во **прилог 2** е применета техниката на анкетирање со која уште еднаш се потврдуваат заклучоците од спроведеното истражување во трудот преку анализирање на тенденцијата на стручните преведувачи во Република Македонија за користење домашна лексика наспроти странска лексика во преводите, односно за примена на техниките на директно преведување наспроти техниките на индиректно преведување кога станува збор за научна и стручна литература. Анкетата опфаќа репрезентативен примерок на испитаници за да се даде реална слика за начинот на кој преведувачите од различни профили се справуваат со гореспоменатите проблематични области во практиката при преведување ваков вид научна и стручна литература и какви решенија применуваат во насока на соодветно пренесување на смислата, односно значењето, при што крајната цел е зачувување на стандардниот македонски јазик.

Milena Sazdovska-Pigulovska

THE LEXIS IN THE TRANSLATIONS FROM ENGLISH
TO MACEDONIAN LANGUAGE OF SPECIALISED LITERATURE
IN THE FIELD OF ECONOMY AND FINANCE

Summary of the doctoral thesis

Language in general is directly connected with all areas of professional human activity. The development and changes in the society largely contribute to linguistic changes, especially at the lexical level, which makes the lexis a particularly interesting topic for research. The research in this doctoral thesis is focused on a part of the lexis that lacks sufficient analysis, in particular the specialised lexis in the field of economy and finance. The lexical level is mostly exposed to changes because the social and economic changes in a society are also reflected in the lexis that is being used in various professions. The purpose of this thesis is to demonstrate the phases of development of the Macedonian economic and financial terminology, and the types of lexis that form a constituent part thereof. The conducted analysis of the specialised lexis and of the applicable translation techniques is based on a contemporary corpus with great practical value and applicability, the translation of which is now also available in Macedonian. The presented conclusions offer translation techniques that are largely applicable in the translation practice in Macedonia.

Key words: economic terminology, specialised lexis, translation techniques